

MESLEKİ PROFESYONELLEŞME AÇISINDAN ÖĞRETMENLİK: NİTEL BİR ÇÖZÜMLEME*

Sayfa 21-41

Dr. Muharrem GENCER

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen,
ORCID ID: 0000-0002-7212-8551
muharremgencer1978@hotmail.com

Öz

Bu araştırma ile öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğine ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden “olgu bilim” deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenen 24 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumlu etkileyen unsurların toplumsal hizmet, etik standartlara uyum ve uzmanlık bilgisi; olumsuz etkileyen unsurların ise hizmet içi eğitimin yetersizliği, toplumsal statüde azalma, hizmet öncesi eğitimin eksiklikleri, mesleki özerkliğin olmaması, meslek örgütlerinin etkisizliği, bilimsel yöntem ve yeniliklerden uzak olmak, etik standartlara uygun davranmamak ve ödül sisteminin eksiklikleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mesleğin profesyonelliği üzerinde öğretmenin kendisinin, bakanlığın, öğrenci-velilerin, deneyimin, okul yönetiminin ve eğitim fakültelerinin rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda hizmet içi eğitim faaliyetlerinin veriminin artırılmasına, mesleğin toplumsal saygı ve itibarının tekrar kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması gibi öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Öğretmenlik mesleği, Profesyonellik, Öğretmenlerin deneyimleri, Nitel araştırma.

Jel Kodları: I20, I21, I28

TEACHING IN TERMS OF OCCUPATIONAL PROFESSIONALIZATION: A QUALITATIVE ANALYSIS

Abstract

With this research, it was aimed to examine the perceptions of teachers about the professionalism of the teaching occupation based on their experiences. Among qualitative research designs, phenomenology is used in the research. The study group consisted of 24 teachers who were determined by the criterion sampling technique. Data were collected by semi-structured interview form and analyzed with content analysis. According to the research findings, the criteria that make the teaching occupation positive in the sense of professionalism are social service, compliance with ethical standards and specialized knowledge; the criteria that make occupation negative are inadequacy of in-service training, decrease in

* * Bu çalışmanın bir kısmı 26-28 Ekim 2018 tarihinde gerçekleştirilen Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Araştırma Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur

social status, deficiencies in pre-service training, lack of professional autonomy, ineffectiveness of professional organizations, being far from scientific methods and innovations, not acting in accordance with ethical standards and deficiencies in the reward system. In addition, it has been found that teacher himself, the ministry, students and parents, experience, school management and the colleges of education had a role on the professionalism of the occupation. In line with the findings, suggestions have been developed such as increasing the efficiency of in-service training activities and carrying out studies to regain the social respect and reputation of the occupation.

Keywords: Occupation, Teaching occupation, Professionalism, Teachers' experiences, Qualitative research.

Jel Codes: I20, I21, I28

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler örgütlerin insan kaynağına önem vermesini zorunlu kılmaktadır. Artan rekabet ortamında karmaşıklaşan örgüt yapısıyla birlikte profesyonel çalışanlara olan gereksinim daha da hissedilir hale gelmiştir. Bu durum profesyonellik kavramının önemini artırmış ve farklı yazarlar tarafından çeşitli tanımları yapılmıştır. Genel olarak profesyonellik ideolojiyi, işle ilgili değerleri ve vizyonu birleştiren bir kavramdır (Evans, 1999). Profesyonellik; mesleğin gerektirdiği ölçüde beceriye, sistematik bilgi birikimine, yükseköğretim derecesinde eğitime, mesleki değerlerde sosyalleşmeye, mesleki sorumluluğa, özerkliğe ve müşteri odaklılık anlayışına sahip olmayı gerektiren bir süreçtir (Hoyle, 1982). Bir başka tanımda ise çalışanların yüksek standartları elde edebilmek ve sunulan hizmetin niteliğini daha iyiye çıkarabilmek için çalışma davranışları ve tutumlarını kapsayan çok boyutlu bir yapı olarak ifade edilmiştir (Cerit, 2012). Özel bilgi çeşidine sahip olma ya da bunu kullanabilme durumu olarak açıklanan profesyonellikte (Seçer, 2009) bilgi önemlidir. Çünkü bilgi birikimi mesleğin statü ve gücünün temel kaynağıdır (Pieczka, 2000). Teknik becerilerden, dış görünüşe ve iş alışkanlıklarına kadar her şeyi içeren “Profesyonellik” kelimesi kullanıldığında genellikle pozitif bir algı oluşur (Haroun, 2016). Fedakârlık, sorumluluk, saygı ve bütünlük öğeleri çoğu kez profesyonelliğin parçası olarak gösterilmiştir (Van De Camp, Vernooij-Dassen, Grol ve Bottema, 2004). Her ne kadar teknolojik gelişmeler örgütlerin işgücünde kolaylıklar sağlasa da, profesyonel çalışanların yerini almaları mümkün görünmemektedir. Bu durumun farkında olan örgütler mevcut çalışanlarının profesyonelleşmesi için çaba göstermekte ya da profesyonellere büyük yatırımlar yapmaktadırlar.

Sanayi devriminden sonra toplumsal ve örgütsel alanlarda profesyonellik ve profesyonelleşme kavramlarının öneminin giderek artmasıyla birlikte profesyonelliğin ölçütlerinin neler olduğu tartışıla gelmiştir. Çünkü profesyonelliğin kazanılabilmesi için bu ölçütlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Profesyonelliğin ölçütlerini Bellis (2000); uzmanlık bilgisi, uzun süreli eğitim (mesleğe girmeden ve girdikten sonra), etik standartlar, topluma hizmet etmeye bağlılık ve bir meslek örgütünün varlığı olarak belirtmiştir. Belli seviyede ustalığa sahip olmak, meslekte deneyim kazanmak, genellikle yükseköğretimin gerektirdiği nitelikte ileri derecede eğitim almış olmak, entelektüel becerilere sahip olmak, müşteriler ve diğer çalışanlarla ilişkilerde güven duygusu oluşturmak, özerklik ve takdir yetkisine sahip olmak ve işe kendini adanmak da profesyonellik için gereken ölçütlerdendir (Broadbent, Dietrich ve Roberts, 1997). Profesyonellik ölçütlerini Chisholm ve diğerleri (2006) mükemmeliyet, başkalarına saygı, özgecilik, görev bilinci, hesap verilebilirlik, onur ve dürüstlük olarak sınıflandırırken;

Pavlin ve Kogovšek (2007) biçimsel eğitimin kurumsallaşması, mesleki düzenlemeler ve meslek örgütlerin varlığı olarak sıralamışlardır. Bir başka çalışmada ise profesyonelliğin kazanılabilmesi için gereken ölçütler; belirlenen görev için gerekli nitelik ve yeterliliğe sahip olmak, meslekle ilgili dernek veya kuruluşların olması, yeniliklere açıklık, çalışma ortamlarında bağımsız hareket etme, kapsamlı ve etkin eğitim, toplumsal hizmet ve kurallara uyma zorunluluğu olarak belirtilmiştir (Adıgüzel, Tanrıverdi ve Özkan, 2011).

Profesyonel bir meslek için nihai ilke yüksek derecede uzmanlık bilgisine sahip olmaktır (Hoy ve Miskel, 1982). İşle ilgili sahip olunan uzmanlık bilgisi kişileri diğerlerinden ayırır. Mesleklerde gereken uzmanlık bilgisine sahip olmak için profesyonellerin hizmet öncesi ve hizmet içinde kapsamlı ve nitelikli bir eğitim almaları gerekir. Hizmet öncesi eğitimlerin çoğu üniversiteler aracılığıyla verilmektedir. Üniversitelerin temel işlevi, öğrencilerine profesyonel uygulamaların temelini oluşturan genel ve sistematik bilgileri aktarmaktır (Cirhinlioğlu, 1996). Örgütler, çalışanların iş yaşamları boyunca becerilerini geliştirmek ve çeşitlendirmek için kongre, konferans ve seminerler, uzaktan eğitim ve mesleki yayınları izleme yoluyla sürekli eğitimler verirler (Adıgüzel, Tanrıverdi ve Özkan, 2011). Verdikleri eğitimler yoluyla örgütler, çalışanlarının yeniliklere açık olmalarını sağlamaya çalışırlar. Günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler profesyonellerin kendilerini bireysel ve mesleki açıdan sürekli geliştiren, alanıyla ilgili araştırmalar yapan çalışanlar olmalarını gerektirmektedir. Yeniliklere açık olmak, çalışanları öğrenmeye teşvik edip kişisel gelişimlerini sağlayarak profesyonel olmalarında önemli rolü olan bir niteliktir. Hoy ve Miskel'e (1982) göre örgütsel yapıda değişiklik olmasa bile profesyoneller, yeniliklere uyumu kolaylaştıran rol uyumları ya da tutumları geliştirebilirler.

Meslek yaşamında müşterilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışanların davranışlarını yönlendiren, onlara rehberlik eden kurallar ve ilkeler bütünü olarak tanımlanan meslek etiği, profesyonel mesleklerin önemli ölçütlerindedir (Gündüz ve Coşkun, 2012; Şentürk, 2009; Tschannen-Moran, 2009; Vural ve Coşkun, 2011). Profesyoneller, kendilerini meslek etiği içerisinde kendi kişisel çıkarlarından çok müşterilerine hizmet ya da bilimin ilerlemesi gibi kişisel olmayan değerlere adanmışlardır (Parsons, 2010). Bu durum aynı zamanda profesyonel meslek çalışanlarının topluma hizmet etmesini sağlar. Profesyonel bir mesleğin ana odağı finansal getiriden çok verilen hizmetin toplumun işleyişinde önemli olmasıdır. Çalışanlarda toplumsal sorumluluk bilincinin oluşmasında ve yerleşmesinde meslek örgütlerinin katkısı büyüktür. Meslek örgütlerinin varlığı o mesleğe girişin ve meslekte yükselişin düzenlenmesinde, denetlenmesinde, mesleki etik kodların oluşturulup uygulanmasında, çalışanların bilinçlenmesinde kısacası mesleğin profesyonelleşmesinde önemli bir unsurdur (Sözen, 2004). Ayrıca meslek örgütleri, sosyal ve politik güç oluşturarak mesleklerin gelişiminin hızlanmasına büyük katkı sağlar (Adıgüzel, Tanrıverdi ve Özkan, 2011). Profesyonellik, bir işte çalışanların mesleğin statüsü, saygınlığı ve sağladığı ödüller bağlamında diğer insanların gözünde nasıl göründüklerine yönelik algılarıyla ilişkilidir. Bu nedenle mesleğin toplumsal statüsünü ve saygınlığını artırmaya yönelik girişimlerin profesyonelleşme olarak ifade edilmesi mümkündür (Koşar, 2015). Profesyoneller, diğerlerine göre işlerinde daha çok özerkliğe ve detaylı bir mevzuata bağlı olmaktan ziyade öz-düzenleme yetkisine sahiptirler. Çünkü belirli bir konuya tamamen hâkim olan profesyonel, standart dışı durumlarda çok miktarda kural ve düzenlemelerin sağladığı çözümlerden daha iyisini üretebilir olarak düşünülür (Bellis, 2000).

Profesyonelleşme sürecini, büyük ölçüde diğer toplumsal çıkar grupları ile meslekler arasındaki ilişki belirler. Profesyonelleşme sürecinde tüm toplumsal aktörler etkili olmakla birlikte bu aktörlerden en etkili olanları meslek birlikleri, üniversite, profesyonel hizmet alıcıları ve devlettir (Karasu, 2001). Meslek birlikleri, mesleğe girişi düzenlemenin yanı sıra mesleki uygulamaları denetlemek, meslektaş

bilincini oluşturmaya yönelik çalışmalar yapmak, mesleki bilgi üretmek ve meslektaşların sahip olduğu deneyimlerin paylaşımını ve yetiştirmekte olan meslek üyelerine aktarımını sağlamak gibi önemli işlevleri de yerine getirir. Üniversiteler de mesleki bilginin üretilmesi ve geliştirilmesi ve teknolojik gelişmenin temeli olması sebebiyle profesyonel meslekler açısından önemli aktördür (Albayraktaroğlu, 2010). Profesyonel hizmetin alıcıları, özellikle hizmetin niteliğini belirleme açısından büyük öneme sahiptir. Mesleklerin varlığı ve gücü, o mesleğin hizmetlerine yönelik talep ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada profesyonel hizmetin alıcısının niteliği önem kazanmaktadır. Mesleklerin etkinlikleri birçok biçimde, kamu yararını ve ortak refahı etkileyici sonuçlar doğurur. Bu nedenle bütün devletlerin yürütme ve yasama kurumları, her dönemde meslekleri denetimi altına almaya yönelik bir mücadele vermiştir (Karasu, 2001). Sanayileşmiş toplumlarda çoğu profesyonel, ya doğrudan devlet tarafından işe alınır ya da bunların çalışma şartları devlet tarafından düzenlenir (Whitty, 2000).

Toplumların kalkınması ve geleceklerinin şekillenmesinde en önemli sorumluluk eğitime, özelde ise okullara aittir. Okullarda nitelikli eğitimin, öğrenci başarısında en önemli unsurunun öğretmenler olduğu genel olarak kabul görmektedir (Coleman, Gallagher ve Job, 2012; Santoro, Reid, Mayer ve Singh, 2012). Çünkü öğrencilerin her açıdan sağlıklı gelişim göstermelerinde ailelerinden sonra en etkili kişi öğretmenlerdir. Bu nedenle belirli toplumsal ve bireysel hedeflerin gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin etkili, verimli çalışmaları, yüksek düzeyde performans göstermeleri ve mesleği profesyonelce gerçekleştirmeleri gerekir. Ancak, öğretmenliğin profesyonel bir meslek olduğuna yönelik tartışmalar tüm dünyada devam etmektedir. Bir uğraşın meslek olarak kabul edilmesinde, meslek üyelerinin profesyonelliği en önemli faktörlerin başında gelmektedir (Bayhan, 2011). Örneğin, spor dünyasında profesyonelleri amatörlerden ayıran sahip oldukları yeteneklerin düzeyidir. Benzer şekilde müzikte de profesyoneller, amatör seviyenin ötesinde performans göstermelerini sağlayan yeteneğe sahiptirler ve sporda olduğu gibi, profesyoneller, performansları için ücret ödenen kişiler olarak nitelendirilirler. İş dünyasında, 'profesyonel' kelimesi 'başarılı' kelimesi ile eş anlamlıdır ya da en azından belirli mesleklerdeki bireylerden beklenen davranışa işaret eder. Bazı toplumlar, "herkes öğretebilir" inancı ile öğretmenlere genellikle diğer profesyonellere baktıkları gibi bakmazlar. Her ne kadar öğretmenler diğer profesyonellerden farklı olarak görülse de, toplumsal değişim sürecinde etkili öğretmenler küçümsenemez (Tichenor ve Tichenor, 2004). Yapılan çalışmalar, okul düzeyindeki öğretmen profesyonelliğinin öğrencilerin etkili eğitimsel çıktılarıyla pozitif olarak ilişkili olduğunu göstermiştir (Cheng, 1996). Bu nedenle öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği, son yıllarda öğretmenlerin sınıf içi öğretim uygulamalarının kalitesini artırması ve öğrenci öğrenmesine daha fazla katkı sağlaması bakımından alan yazında yoğun biçimde tartışma konusu edilmektedir (Koşar, 2015). Öğretmenlik mesleğinin profesyonellik ölçütleri; topluma hizmet, özerklik, mesleki bağlılık, mesleki topluluklar ve özdenetim olarak belirtilmiştir (Edstami 1998). Öğretmen profesyonelliği için üzerinde durulması gereken beş temel alan; öğretmenlik mesleğine giriş, ödüller, toplumun mesleğe ilişkin görüşleri, kariyer basamakları ve öğretmenlerin mesleğe ilişkin görüşleri olarak sıralanabilir (Yuwono ve Harbon, 2010). Öğretmenlerin profesyonelliği üzerinde rolü olan faktörler ise öğretmenin kendisi, okul yöneticisi, yasa/yönetmelikler, öğretmen eğitimi, deneyim, ekonomik ve toplumsal statü ve meslektaşlardır. Ayrıca mesleğin profesyonelliğinin gelişimine katkı olarak sırasıyla; öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri, profesyonel gelişim faaliyetleri, teknoloji kullanımı, öğretmenlerin başarı ve gelişimlerine dayalı kariyer basamaklarının oluşturulması gibi faktörler önemlidir (Bayhan, 2011). Profesyonel öğretmenin mesleki bilgiye sahip olması, farklı ihtiyaçlara sahip öğrencilerle ilgilenmek için uygun öğretim yöntemlerini kullanabilmesi ve öğrencilere kendi değer sistemlerini geliştirmek için yardım

edebilmesi gerekir (Avalos, 2011). Öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği ile ilgili olarak Bayhan (2011) ve Cerit (2012) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmen görüşlerine göre Türkiye’de öğretmenlik mesleğinde profesyonelleşmenin yetersiz olduğu ve öğretmenlerin profesyonel davranışları sergileme düzeylerinin ortalama değerinin altında olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Çetin ve Özalp’in (2019) çalışmasında da öğretmenlerin büyük kısmı toplumda öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğine ilişkin algının olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin profesyoneller olarak algılanmasının önünde engel olarak da saygınlık algısı, herkesin yapabileceği bir iş algısı, bazı öğretmenlerin işini önemsememesi, öğretmenlerin motivasyonlarının düşüklüğü, öğretmenlerin değişime ayak uyduramaması, popülerlik kaygısı ve alan bilgisi eksikliğinin olduğunu açıklamışlardır. Çekin (2015) ve Pearson ve Moomaw’ın (2005) çalışmalarında ise öğretmenlerin profesyonel yeterliliğe sahip olduklarını düşündükleri belirlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde öğretmenlik mesleğinin profesyonel bir meslek olup olmadığı ve öğretmenlerin profesyonel davranışları sergileyip sergilemedikleri konusunda bir uzlaşının olmadığı anlaşılmaktadır.

Sürekli yön değiştiren öğretmen eğitimi ve istihdam politikaları, mesleki örgütlerin azlığı ve eğitim süreciyle ilgili karar ve uygulamaların büyük oranda merkezi bir mekanizma ile düzenlenmesi öğretmenliğin profesyonel bir meslek olarak kurgulanmasının önündeki engeller olarak sıralanabilir (Güven, 2010). Öğretmen profesyonelliğinin, uygulamanın içine oturtulmuş bilgi ve beceri temelini oluşturmaya ihtiyacı vardır ve asıl amacı uygulamayı anlama ve geliştirme olmalıdır. Ayrıca öğretmen profesyonelliğini geliştirmek için çalışanlar, dernekler, öğretmenler ve diğer eğitim paydaşları arasındaki ilişkiler yeniden biçimlendirilmelidir (Sachs, 1997). Öğretmenlik mesleğinin profesyonelleşmesi için planlı uygulamalar yapılması, öğrencilerin öğrenme süreçlerini etkileyerek eğitim faaliyetlerinin niteliğini artırabilir. Bu nedenle mesleği icra eden öğretmenlerin deneyimlerine dayanarak yapılan bu çalışmanın alana ve uygulayıcılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca alan yazında öğretmenlerin profesyonelliğine ilişkin nicel ve kuramsal çalışmalar (Avalos, 2011; Cerit, 2012; Cheng, 1996; Chia, Diong ve Toh, 1994; Coleman, Gallagher ve Job, 2012; Çekin, 2015; Day, Flores ve Viana, 2007; Güven, 2010; Ifanti ve Fotopoulou, 2011; İlğan, Aslanargun, Kılıç ve Shaukat, 2018; Koşar, 2015; Sachs, 1997; Tichenor ve Tichenor, 2004; Tschannen-Moran, 2009; Toh, Diong, Boo ve Chia, 1996) bulunmasına rağmen bu konuda az sayıda nitel araştırmaya rastlanmıştır (Bayhan, 2011; Uzun, Paliç ve Akdeniz, 2013; Yirci, 2017). Oysa mesleğin içinde olan öğretmenlerin mesleki profesyonelleşme ile ilgili deneyimlerine ve bu deneyimlerden oluşturulan algılarına yönelik yapılacak araştırmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu kapsamda öğretmen deneyimlerine göre öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğinin incelendiği bu çalışma, mesleğin profesyonelliğinin anlaşılması ve geliştirilmesine, araştırmacılara ve uygulayıcılara katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Araştırmanın temel amacı, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak derinlemesine incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenler bir mesleği profesyonel kılan unsurları nasıl açıklamaktadırlar?
2. Öğretmenlere göre öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumlu ve olumsuz etkileyen unsurlar nelerdir?
3. Öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde rolü olan faktörler nelerdir?

4. Öğretmenlerin deneyimlerine dayalı olarak öğretmenlik mesleğinin profesyonellik düzeyinin artırılmasına yönelik önerileri nelerdir?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğine ilişkin deneyimlerini derinlemesine anlamlandırmak ve irdelemek için bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Fenomenolojik çalışmalar, insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarına odaklanırlar (Patton, 2015) ve bu deneyimlerin doğası veya anlamı hakkında daha derin bir anlayış elde etmeyi amaçlarlar (Van Manen, 2016). Bu nedenle çalışmada öğretmenlik mesleğini yürüten katılımcıların profesyonellik anlamında mesleki deneyimlerinden yola çıkarak algıları ve önerilerini kendi açıklamalarıyla anlamak amaçlandığı için olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği ile ilgili görüşlerini toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları hazırlanmadan önce, konu ile ilgili ulusal ve uluslararası alan yazın taraması yapılmıştır. Taslak görüşme formu hazırlandıktan sonra kapsam geçerliği için eğitim bilimleri alanından üç uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda araştırma amacına hizmet etmediği düşünülen sorular değiştirilmiş ve bazı maddelere eklemeler yapılmıştır. Görüşme sorularının dil geçerliğinin sağlanması için iki Türkçe öğretmenin önerileri dikkate alınmıştır. Önerilere göre sorular ifade yönünden düzeltilmiştir. Görüşme sorularının pilot uygulaması örnekleme yer almayan üç öğretmen ile yapılmıştır. Uygulama sonucunda birbirine benzer cevaplar verilmesine neden olan soru ifadeleri düzenlenerek forma son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, katılımcıların kişisel bilgileri ve konu ile ilgili dört açık uçlu soru bulunmaktadır. Görüşmelerde, öğretmenlerin soruları daha iyi anlamalarını sağlamak ve konu ile ilgili daha derinlemesine veri elde etmek amacıyla gerekli durumlarda sonda tipi sorulardan yararlanılmıştır. Bu sorulardan bazıları şu şekildedir:

1. Sosyal haklarında ve maaşlarında iyileştirmeler yapılması öğretmenlerin profesyonelliğine katkı sağlar mı? Neden?
2. Mesleğinizde özgürce karar alıp bunları uyguladığınızı düşünüyor musunuz? Örneklendirir misiniz?
3. Öğretmenlik alanınız ile ilgili bilimsel toplantıları ya da yayınları takip eder misiniz? Neden?
4. Öğretmenleri profesyonel anlamda gelişmeye zorlayan öğrenci ya da velilerin özellikleri nelerdir? Neden?

2.3. Çalışma Grubu

Çalışma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Burdur ilindeki farklı okul türlerinde görev yapan toplam 24 öğretmenin gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu belirlerken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Katılımcıların yükseköğretim düzeyinde eğitim alma, sendika üyesi olma ve adaylığının kaldırılması ile mesleği belli bir süre tecrübe etme gibi profesyonellik ölçütlerini (Broadbent, Dietrich ve Roberts, 1997; Edstami 1998) karşılayarak mesleki profesyonellikle ilgili deneyime sahibi olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca

öğretmenlerin farklı branşlardan, cinsiyetten, yaş grubundan ve okul türlerinden seçilerek deneyimlerinin çeşitlenmesi sağlanmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin kod isimleri ve özellikleri Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1- Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Kod İsim	Cinsiyet	Yaş	Branş	Okul Türü
Pınar	Kadın	27	Matematik	Ortaokul
Kadir	Erkek	38	Sınıf	İlkokul
Merve	Kadın	34	Matematik	Ortaokul
Fatih	Erkek	30	Beden Eğitimi	Ortaokul
Gülây	Kadın	29	Türkçe	Ortaokul
Zeynep	Kadın	30	Sosyal Bilgiler	Ortaokul
Canan	Kadın	39	Fen Bilimleri	Ortaokul
Esra	Kadın	35	Fizik	Lise
Aysu	Kadın	36	Meslek Dersi	Lise
Kerem	Erkek	44	Sınıf	İlkokul
Melike	Kadın	33	Felsefe	Lise
Gonca	Kadın	31	İngilizce	Ortaokul
Selçuk	Erkek	26	Türkçe	Ortaokul
Selin	Kadın	40	Sınıf	İlkokul
Emine	Kadın	37	Tarih	Lise
Ayşe	Kadın	38	Sınıf	İlkokul
Mustafa	Erkek	46	Sınıf	İlkokul
Duygu	Kadın	28	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Lise
Akın	Erkek	36	İngilizce	Lise
Demet	Kadın	30	Fen Bilimleri	Ortaokul
Eren	Erkek	47	Sınıf	İlkokul
Önder	Erkek	44	Fen bilimleri	Ortaokul
Çınar	Erkek	31	İngilizce	İlkokul
Hüseyin	Erkek	34	Teknoloji Tasarım	Ortaokul

Tablo 1’e göre çalışma kapsamındaki öğretmenlerin 14’ü kadın, 10’u erkektir. Katılımcıların yaşları 26 ile 47 arasında değişmekte olup; 7’si 21-30 yaş, 13’ü 31-40 yaş ve 4’ü 41 yaş ve üzeri grubundadır. Öğretmenlerin 8’i sözel, 6’sı sayısal, 6’sı sınıf ve 4’ü diğer branşlarda (rehberlik ve psikolojik danışmanlık, teknoloji tasarım, meslek dersi, beden eğitimi) yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 7’si ilkokul, 11’i ortaokul, 6’sı lise kademesindeki okullarda görev yapmaktadırlar.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri 2018 - 2019 eğitim öğretim yılı güz yarıyılında toplanmıştır. Görüşme için belirlenen öğretmenler öncelikle çalışma hakkında bilgilendirilmiştir. Böylece öğretmenlerin ilgili konu üzerinde düşünmeleri, deneyimlerini aktarabilmek için gerekli hazırlıkları yapmaları sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler öğretmenlerle kararlaştırılan gün ve saatte gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara yapılan görüşmeleri tekrar dinleyebilmek, veri kaybı olmadan analiz edebilmek için ses kayıt cihazı kullanılacağı belirtilmiş ve katılımcıların izni alınmıştır. Ayrıca görüşme sürecinde hatırlatıcı notlar

alınmıştır. Yapılan görüşmeler ortalama 45 ile 60 dakika arası sürmüştür. Görüşme sonunda kayıtlar bilgisayara aktarılmıştır. Oluşturulan metinler katılımcılara ulaştırılmış ve katılımcılardan eklemek istedikleri ifadeler var ise bunları belirtmeleri istenmiştir. Bu süreçte ek görüşme talep eden öğretmenler ile tekrar görüşmeler yapılmıştır. Son olarak elde edilen dokümanlar veri analizinde kullanılmıştır.

Görüşme kayıtları içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu kapsamda sırasıyla (i) verilerin kodlanması, (ii) temaların bulunması, (iii) verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, (iv) bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2005) süreçleri izlenmiştir. Analiz sürecinde ilk olarak ses kayıtları ve görüşme notları bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Metinler birçok kez okunmuş, ne ifade ettikleri bulunarak kodlar belirlenmiştir. Araştırma verilerinin tamamı bu şekilde kodlandıktan sonra bir kod listesi oluşturulmuştur. Elde edilen kodlar bir araya getirilerek birbiriyle ilişkili olanlar kategorize edilmiş ve temalar belirlenmiştir. Kodlamanın güvenilirliğinin incelenmesi amacıyla aynı veriler araştırmacının dışındaki bir uzman tarafından tekrar kodlanmış ve kodlamalar karşılaştırılmıştır. İki kodlama arasındaki benzerlik düzeyini belirlemek amacıyla “Güvenirlilik = $[\text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})] \times 100$ ” formülünden (Miles ve Huberman, 1994) yararlanılarak kodlamalar arası güvenirlilik oranı % 85.6 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin %70’in üzerinde olması yeterli görüldüğünden (Yıldırım ve Şimşek, 2005) kodlama güvenirliliğinin sağlandığı söylenebilir. Kodlayıcılar tarafından ilk kodlamaların sonuçları tartışılarak görüş ayrılığına düşülen bölümlerde uzlaşılan kodlar alınmış, diğerleri analize dâhil edilmemiştir. Düzeltilen kodlar, temalar çerçevesinde tablolaştırılmıştır. Araştırmanın ilgili yerlerinde katılımcıların görüşlerinden birebir alıntılar verilmiştir. Birebir alıntılar yapılırken görüşü verilen katılımcıların açıklamaları kod isimleri ile verilmiştir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmada geçerliğin sağlanabilmesi için inandırıcılık (uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi) ve aktarılabilirlik (ayrıntılı betimleme, amaçlı örnekleme) stratejileri (Yıldırım ve Şimşek, 2005) kullanılmıştır. Çalışma grubu ile yapılan görüşmelerde güven ortamı oluşturulması ve katılımcının daha samimi yanıtlar verebilmesi için görüşmeler katılımcıların okullarında gerçekleştirilmiş ve uzun süreli etkileşime girilmiştir. Veri toplama sürecinin öncesinde ve sonrasında konu ile ilgili alanyazın ayrıntılı şekilde taranmıştır. Cinsiyet, yaş, branş ve çalıştığı okul türü bakımından farklı özelliklere sahip öğretmenler araştırmaya dahil edilerek farklı algıların ortaya çıkması sağlanmıştır. Görüşme formunun hazırlanması aşamasında alan uzmanlarının ve Türkçe öğretmenlerinin görüş ve önerileri alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Öznel varsayımlardan ve yanlış anlamalardan kaynaklanabilecek durumların önüne geçebilmek için katılımcıların izniyle görüşme esnasında ses kaydı yapılmış ve katılımcı teyidine başvurulmuştur. Öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aynen alıntılanarak bulgularda sunulmuştur. Araştırmaya dâhil edilen katılımcılar, fenomeni deneyimleyen ve kişisel özellikler bakımından farklılığı yansıtacak şekilde seçilmiştir.

Araştırmada güvenirliliği sağlamak için tutarlık ve teyit edilebilirlik stratejileri (Yıldırım ve Şimşek, 2005) kullanılmıştır. Bu amaçla benzer bir yaklaşımla görüşme sorularının katılımcılara sorulmasına ve kayıt altına alınmasına önem verilmiştir. Veri toplama aracının geliştirilmesi, kodların oluşturulması, verilerin analizi sırasında takip edilen süreç ayrıntılı şekilde ortaya konulmuştur.

2. Bulgular

Bu bölümde profesyonellik ve öğretmen profesyonelliği temaları çerçevesinde öğretmenlerin görüşleri tablolar halinde verilmiş, katılımcıların alt temalara ilişkin ifadelerinden örnekler sunulmuştur.

2.1. Bir Mesleği Profesyonel Kılan Unsurlara İlişkin Bulgular

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenler, meslekleri profesyonel kılan unsurları “uzmanlık bilgisi”, “nitelikli eğitim”, “mesleki sosyalleşme”, “etik standartlar”, “bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık”, “mesleki bağlılık ve meslek ile özdeşleşme”, “tecrübe”, “ödül sisteminin varlığı”, “toplumsal statü”, “özerklik” ve “meslek örgütlerinin varlığı” olarak açıklamışlardır.

Katılımcıların açıklamalarına dayalı olarak “bir mesleği profesyonel kılan unsurlara” ilişkin alt temalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2- Meslekleri Profesyonel Kılan Unsurlara İlişkin Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Temalar
Meslekleri Profesyonel Kılan Unsurlar	Uzmanlık bilgisi
	Nitelikli eğitim
	Mesleki sosyalleşme
	Etik standartlar
	Bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık
	Mesleki bağlılık ve meslek ile özdeşleşme
	Tecrübe
	Ödül sisteminin varlığı
	Toplumsal statü
	Özerklik
	Meslek örgütlerinin varlığı

Meslekleri profesyonel kılan unsurlara ilişkin katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Bence mesleğin profesyonel olabilmesi için o mesleği icra eden kişilerin yaptıkları işle ilgili herkesten farklı özel bilgilere sahip olması gerekir. Profesyoneller uzun zaman ve emek harcayarak uzmanlık bilgisine sahip olabilirler. Böylece diğerlerinden farklı olabilirler.” (Ayşe, Uzmanlık bilgisi).

“Profesyonellik için yapılacak işle ilgili eğitim almak gerekir. Günümüzde iyi bir meslek sahibi olmak isteyenler, bu nedenle üniversitelerde eğitim alırlar. Örneğin doktorlar, mühendisler. Kişilere çalıştıkları kurumlarda hizmet içi eğitimler verilmesi de profesyonellik anlamında mesleği güçlü kılar.” (Canan, Nitelikli eğitim).

2.2. Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliğini Etkileyen Unsurlar

Katılımcıların “öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini etkileyen unsurlara” ait düşünceleri içerik analizi yapılarak gruplandırılmıştır. Analiz sonucunda, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumlu etkileyen unsurlara ilişkin düşünceleri ile ilgili alt temalar Tablo 3’te; olumsuz etkileyen unsurlara ilişkin düşünceleri ile ilgili alt temalar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3- Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliğini Olumlu Etkileyen Unsurlara İlişkin Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Temalar
Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliğini Olumlu Etkileyen Unsurlar	Toplumsal hizmet
	Etik standartlara uyum
	Bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık
	Uzmanlık bilgisi
	Özerklik
	Meslek örgütlerinin varlığı

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleğin profesyonelliğini olumlu etkileyen unsurların “toplumsal hizmet”, “etik standartlara uyum”, “bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık”, “uzmanlık bilgisi”, “özerklik” ve “meslek örgütlerinin varlığı” olarak açıkladıkları görülmektedir. Buna ilişkin örnek katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenlerin amacı topluma yararlı bireyler yetiştirmektir. Öğretmenler, özverili bir şekilde öğrencilerinin bütün sorunlarıyla ilgilenmekte ve onları en iyi şekilde geleceğe hazırlamak için uğraşı vermektedirler. Bir nevi mesleklerini gerçekleştirirken içinde buldukları topluma da hizmet etmektedirler. Bu nedenle öğretmenlik kutsal meslek olarak kabul edilmektedir.” (Gülây, Toplumsal hizmet).

“Öğretmenlik meslekten öte vicdan işidir. Öğrencilerinin kendini model aldığı düşünün öğretmenler, toplumun ve yaptıkları işin etik kurallarına uyarlar. Örneğin yalan söylemenin yanlış olduğunu öğrencilerine anlatan bir öğretmen yalan söyleyemez. Her meslekte olduğu gibi bazı istisnalar olsa da öğretmenlerin çoğunluğu etik olmayan davranışlar sergilemekten kaçınırlar.” (Esra, Etik standartlara uyum).

Tablo 4- Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliğini Olumsuz Etkileyen Unsurlara İlişkin Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Temalar
Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliğini Olumsuz Etkileyen Unsurlar	Hizmet içi eğitimin yetersizliği
	Toplumsal statüde azalma
	Hizmet öncesi eğitimin eksiklikleri
	Mesleki özerkliğin olmaması
	Meslek örgütlerinin etkisizliği
	Bilimsel yöntem ve yeniliklerden uzak olmak
	Etik standartlara uygun davranmamak
	Ödül sistemindeki eksiklikler

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların deneyimlerine göre öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumsuz etkileyen unsurları “hizmet içi eğitimin yetersizliği”, “toplumsal statüde azalma”, “hizmet öncesi eğitimin eksiklikleri”, “mesleki özerkliğin olmaması”, “meslek örgütlerinin etkisizliği”, “bilimsel yöntem ve yeniliklerden uzak olmak”, “etik standartlara uygun davranmamak” ve “ödül sistemindeki eksiklikler” olarak açıkladıkları belirlenmiştir. Bu konuya ilişkin örnek katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenlik mesleğinin büyük eksikliklerinden birisi verilen hizmet içi eğitimlerin yetersizliğidir. Çalışma yaşamında yararını görmediğimiz için bu eğitimleri genellikle zaman kaybı olarak düşünüyoruz. Oysa bransa özel, ihtiyaçlar doğrultusunda hizmet içi eğitimler verilse öğretmenlerin ilgisini çeker ve verimli olur.” (Merve, Hizmet içi eğitim).

“Ülkemizde maalesef öğretmenlik mesleğinin saygınlığı, statüsü giderek azalmaktadır. Bunun çeşitli nedenleri var. İlki, internet sayesinde bilgiye ulaşım kolaylaşmıştır. Bu nedenle toplumdaki çoğu kişi öğretmenlerden daha çok bilgiye sahip olduğunu düşünüyor. İkincisi, basın yayın organlarında yer alan öğretmen rollerinin olumsuz örnek teşkil etmesi. Öğretmen maaşlarının düşük olması da öğretmenliğin saygınlığını azaltmaktadır. Son olarak, eğitim fakültelerinden mezun olmadıkları halde öğretmen olarak atanan kişilerin olması toplumda hiçbir şey olamazsan öğretmen ol algısı oluşturmaktadır.” (Eren, Toplumsal statü).

2.3. Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliği Üzerinde Rolü Olan Faktörler

Katılımcıların “Öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde rolü olan faktörlere” ilişkin düşünceleri ile ilgili alt temalar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5- Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliği Üzerinde Rolü Olan Faktörlere İlişkin Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Temalar
Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonelliği Üzerinde Rolü Olan Faktörler	Öğretmenin kendisi
	Devlet / Bakanlık
	Öğrenci ve veliler
	Deneyim
	Okul Yönetimi
	Eğitim Fakülteleri

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcılar öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde rolü olan faktörleri “öğretmenin kendisi”, “devlet / bakanlık”, “öğrenci ve veliler”, “deneyim”, “okul yönetimi” ve “eğitim fakülteleri” olarak açıklamışlardır. Öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde rolü olan unsurlara ilişkin örnek katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenliğin profesyonelliğini öğretmenin kendisi belirler. Öğretmenin her açıdan kendini geliştirmesi çok önemlidir. Ayrıca öğretmenin iletişim becerilerinin etkili olması ve mesleğini sevmesi de mesleğin profesyonelliği üzerinde etkilidir. Çünkü bir çocuğu ya da genci yetiştirmek oldukça zor bir iştir. Mesleğini seven öğretmenler doğru davranışları öğrencilere kazandırabilmek ve bilgilerini aktarabilmek için daha çok çaba gösterirler.” (Aysu, Öğretmenin kendisi).

“Öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde etkili olan unsur devlettir. Devlet öğretmenlere görevde yükselme olanakları, bağımsız çalışma imkânı ve iyi bir gelir sağlayıp eğitim öğretim için

gerekli materyalleri temin ederse mesleğin profesyonelleşmesine katkıda bulunur.” (Selçuk, Devlet / Bakanlık).

2.4. Öğretmenlik mesleğinin profesyonellik düzeyinin artırılmasına yönelik öneriler

Katılımcılar mesleki deneyimlerine dayalı olarak, öğretmenlik mesleğinin profesyonellik düzeyinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Önerilere ilişkin analiz sonuçları ile ilgili alt temalar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6- Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonellik Düzeyinin Artırılmasına Yönelik Önerilere İlişkin Tema ve Alt Temalar

Tema	Alt Temalar
Öğretmenlik Mesleğinin Profesyonellik Düzeyinin Artırılmasına Yönelik Öneriler	Hizmet içi eğitimlerin kalitesi artırılmalıdır.
	Mesleğin toplumsal saygı ve itibarı tekrar kazandırılmalıdır.
	Eğitim fakültelerinde uygulamaya yönelik eğitimlerin süresi uzatılmalıdır.
	Öğretmenlerin ekonomik sorunları giderilmelidir.
	Öğretmenlere bağımsız çalışma ortamları sağlanmalıdır.
	Sendikalar tek çatı altında toplanmalıdır.

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların öğretmenlik mesleğinin profesyonellik düzeyinin artırılması amacıyla sundukları öneriler “hizmet içi eğitimlerin kalitesinin artırılması”, “öğretmenlik mesleğinin toplumsal saygı ve itibarının tekrar kazandırılması”, “eğitim fakültelerinde uygulamaya yönelik eğitimlerin süresinin uzatılması”, “öğretmenlerin ekonomik sorunlarının giderilmesi”, “bağımsız çalışma ortamlarının sağlanması” ve “öğretmen sendikalarının tek çatı altında toplanması” olarak belirtilebilir. Bu konuda öğretmenler tarafından sunulan öneriler hakkında örnek katılımcı görüşleri aşağıda verilmiştir.

“Öğretmenlerin profesyonellik düzeylerinin artması için yeni öğretim yöntemleri, mesleki gelişim ihtiyaçları ve yönetmelikler konusunda hizmet içi eğitimler verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Şu an verilen hizmet içi eğitimler bizler gibi öğretmenler tarafından verilmektedir. Oysa bu eğitimlerin alan ile ilgili akademisyenler tarafından verilmesi daha etkili olacaktır. Hizmet içi eğitimler öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılmalıdır. En önemlisi hizmet içi eğitimlerde verilen bilgiler öğretmenlerin uygulamada kullanabileceği şekilde verilmelidir.” (Emine, Hizmet içi eğitimlerin kalitesi).

“Öğretmenlik mesleğinin toplumdaki saygınlığı tekrar artırılmalıdır. Bunun için ekonomik durum ve özlük haklarında iyileştirmeler yapılması gerekir. Medyada olumlu öğretmen davranışlarına daha çok yer verilmelidir.” (Selin, Mesleğin toplumsal saygı ve itibarı).

3. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada öğretmenlerin deneyimlerinden yararlanılarak profesyonel bir meslekte bulunması gereken özellikler, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumlu ve olumsuz etkileyen unsurlar, mesleğin profesyonelliği üzerinde rol oynayan etkenler ve mesleğin profesyonelliğinin artırılmasına yönelik öneriler belirlenmiştir. Katılımcıların ifadelerine göre meslekleri profesyonel kılan unsurların uzmanlık bilgisi, nitelikli eğitim, mesleki sosyalleşme, etik standartlar, bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık, mesleki bağlılık ve meslek ile özdeşleşme, tecrübe, ödül sistemin varlığı, toplumsal statü, özerklik ve meslek örgütlerinin varlığı olduğu belirlenmiştir. Bellis (2000), meslek üzerine yapılmış olan tüm tanımlar incelendiğinde profesyonellik için bilişsel, normatif ve örgütsel unsurların gerekli olduğunu belirtmiştir. Bilişsel unsurlar, özel alan bilgisi ve uzun süreli eğitim; normatif unsurlar, etik standartlar ve kamu yararına hizmet sağlayabilmeyi içerir. Örgütsel unsurlar ise bilişsel ve normatif unsurları destekler. Sullivan'a (2000) göre mesleki bilgi ve uzmanlık çağdaş toplumun özünde vardır. Bir meslek özel uzmanlık bilgisine sahip olan üyeleri tarafından nitelendirilir (Tschannen-Moran, 2009). Bu nedenle profesyonel meslekler, genellikle yükseköğretimin gerektirdiği niteliklerce temsil edilen ileri derecede eğitim almış olmayı gerektirir (Bellis, 2000; Broadbent, Dietrich ve Roberts, 1997). Ifanti ve Fotopoulou (2011) ise profesyonel gelişim için belirli eğitim ve yetiştirme programlarına katılımların gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

Araştırmada katılımcılar, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumlu etkileyen unsurları toplumsal hizmet, etik standartlara uyum, bilimsel yöntem ve yeniliğe açıklık ve uzmanlık bilgisi olarak açıklamışlardır. Öğretmenlerin toplumla bütünleşme, toplumsal liderlik işlevini yerine getirme (Gökçe, 2011) ve toplumsal değişim süreci içerisinde rol alma (Şanal, 1999) gibi önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Araştırmada katılımcıların genel eğilimi öğretmenler etik standartlara uyar yönünde olsa da, öğretmenlerin etik standartlara uymadığını bildiren katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcıların bir kısmının zayıf yönlü değerlendirme yapmasına meslek yaşamlarında karşılaştıkları olumsuz davranışlar ya da medyada yayınlanan olumsuz örnekler neden olabilir. Oysa meslek etiği kurallarına uygun davranış sergileyen çalışanlar, verdikleri hizmetin doğruluğu ve haklılığı karşısında, buldukları iş ortamında yer alan tarafların güvenini ve saygısını kazanır, kendisi psikolojik olarak rahat olur, bilgi ve yeteneklerine daha çok güvenir (İşgüden ve Çabuk, 2006). Aydoğan (2011) ve Sakin (2007) de çalışmalarında bu araştırmanın bulgusuyla benzer şekilde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun etik standartlara uyduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın bir başka bulgusuna göre katılımcıların bir kısmı öğretmenlik mesleğinin bilimsel yöntem ve yeniliğe açık olduğunu bir kısmı ise mesleğin bilimsel yöntem ve yeniliklerden uzak kaldığını belirtmişlerdir. Farklılığın nedeni, mesleği icra eden öğretmenlerin kişisel özelliklerinden kaynaklanabilir. Bazı öğretmenler yeniliklere daha açık iken bazıları geleneksel yöntemleri tercih edebilir. Oysa dünyada gerçekleşen gelişmelere paralel olarak, değişen müfredat, değişen öğrenme ve öğretme yöntemleri gibi nedenlerden dolayı öğretmenlerin yeniliklere açık davranması gerekmektedir Knoll'a (1987) göre profesyonel öğretmenler, güncel konular hakkında bilgi sahibi olmalı, bilimsel yayınlardan ve katıldıkları konferanslardan edindiklerini hayata geçirmelidir. Alanları ile ilgili kurslara katılarak yeni teknik ve yaklaşımlar öğrenmelidir. Meslektaşlarının yöntem ve etkinliklerini sorarak, eğitimsel konular üzerine fikirlerini ve bilgisini paylaşmalıdır. Ifanti ve Fotopoulou (2011) da öğretmenlerin profesyonel gelişimlerini; öğretme ve öğrenme için yenilikçi etkinlikleri başlatma ve kariyerleri boyunca devam eden bilgi kazanımı ile ilişkilendirmişlerdir. Profesyonel gelişimin altında öğretmenlerin öğrenmesi, öğretmeyi öğrenme ve öğrencilerin gelişimi için bilgilerini uygulamaya dönüştürme yatar (Avalos, 2011). Araştırmaya katılan öğretmenler mesleğin profesyonelliğini olumlu etkileyen unsurlardan birisinin uzmanlık bilgisi

olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim sisteminin her düzeyinde görev yapacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde öğretmenlerin alan, meslek ve kültür bilgisi boyutlarında yetişmeleri esas alınmaktadır (Demirel, 1989). Aynı zamanda eğitim sisteminin önemli paydaşı olan öğretmenler de kendilerini sistemin içerisinde yetiştirmeye ve uzmanlık bilgilerini artırmaya çalışmalıdırlar. Çünkü mesleğin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için öğretmenlerin öncelikle bilgi aktaracağı konu alanında uzman olması gerekir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, hizmet içi eğitimlerin yetersizliğinin öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Öğretmenler, hizmet içi eğitim etkinliklerinin planlama aşamasında hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmediğinden, kendi fikirlerinin alınmadığından, eğitim etkinliklerinin uygun zamanlarda yapılmadığından, eğitimcilerin akademik yönden yeterince donanımlı olmadıklarından ve kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretimde etkili olmamasından bahsetmişlerdir. Oysa dünya genelinde meydana gelen değişimlerin eğitimdeki yansımalarının üstesinden gelebilmek için öğretmen yetiştirmenin önemli basamaklarından birini de sürekli hizmet içi eğitimler oluşturmaktadır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu bulgunun bazı araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Pepeler, Keskin ve Ayhan, 2016; Uçar ve İpek, 2006; Uzun, Paliç ve Akdeniz, 2013). Bu çalışmanın bulgusundan farklı olarak Gültekin ve Çubukçu'nun (2008) yaptığı araştırmada ise, öğretmenlerin hizmet içi eğitimi, gerek kurumsal gerekse bireysel bakımdan kendilerine katkı getiren bir etkinlik olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada katılımcılar, öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünde gün geçtikçe kayıplar olduğunu belirtmişlerdir. Bunun nedenlerini öğretmenlere sunulan maddi imkânların yetersizliği, yapılan mevzuat düzenlemeleri ile öğretmenlerin elinde yetkinin bırakılmaması, eğitim fakültesi dışından yapılan atamalar, medyada sunulan öğretmen rolleri, bazı öğretmenlerin performanslarının düşük olması olarak sıralamışlardır. Bu araştırma bulgularıyla benzer şekilde Ünsal (2018) da çalışmasında mesleğin statüsünün düşük olmasının nedenlerinin; öğretmen yetiştiren kurumlar, çalışma koşulları, ekonomik durumlar, medya, toplum, öğretmen niteliği, yöneticiler ve eğitim politikaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler toplumların geleceğini şekillendiren en önemli aktörlerdir. Bu nedenle eğitim sisteminin merkezinde yer alan öğretmenlerin saygınlığı korunmadan verimli eğitim öğretim hizmeti gerçekleştirilemez. Yine araştırma bulgularına göre katılımcıların büyük çoğunluğu profesyonellik açısından öğretmenlik mesleğinde uygulamaya yönelik hizmet öncesi eğitimlerin yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde Bayhan (2011) ve Büyükgöze, Kavas ve Bugay (2009) da çalışmalarında eğitim fakültelerinde verilen teorik bilginin yeterli olduğu ancak uygulama eğitiminin yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Eğitim sistemi içerisinde görev alacak öğretmen adaylarının üniversitelerde nitelikli bir şekilde yetiştirilmesi, öğretmenlerin rollerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi için önemli ve ilk adımdır. Araştırmanın bir başka bulgusuna göre mesleki özerkliğin olmaması öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğini olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler meslekte özerkliğin olmamasının göstergelerini okullarda zil sisteminin olması, sınırları çizilen müfredat, ders kitaplarının seçilememesi olarak belirtmişlerdir. Benzer şekilde İlğan, Aslanargun, Kılıç ve Shaukat (2018) da çalışmalarında öğretmen özerkliğinin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öğretimin değişen doğası; öğretmenlerin çalışma şekillerinin, değer amaçlarının, takdire bağlı karar verme yetkilerinin sorgulanmasına neden olarak öğretmen profesyonelizminin yapı taşı olan özerkliği gündeme getirmiştir (Day, Flores ve Viana, 2007). Bağımsız davranabilme ve çalışma bağlamı içinde takdir yetkisine sahip olma profesyonel mesleklerin en önemli özelliklerindedir (Broadbent, Dietrich ve Roberts, 1997). Profesyoneller, diğer mesleklere göre

işlerinde daha çok özerkliğe ve detaylı bir mevzuata bağlı olmaktan ziyade öz-düzenleme yetkisine sahiptirler. Özerkliğin kendisi bir ödüldür, sorumluluk içerir ve kendini gerçekleştirme kişinin ihtiyacını tatmin eder (Bellis, 2000). Araştırmada bazı öğretmenler ise sınıf içi faaliyetlerde öğretmenlerin diğer mesleklere göre daha özerk olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerden bir kısmı profesyonellik açısından mesleki örgütlerin yeterli olduğuna dair görüş belirtirken çoğunluğu mesleki örgütlerin öğretmen haklarını korumaya çalışmaktan çok belirli ideolojiler altında toplandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tek çatı altında toplandığı mesleki birliğinin olmaması mesleğin profesyonelleşmesini olumsuz etkileyen bir durumdur. Bellis'e (2000) göre meslek örgütü üyeliği, üyenin vaat edilen hizmeti yerine getireceği anlamına gelir. Bu, mesleğe girişte gerekli olan yetenek ve bilgiden daha fazlasını gerektirir. Üyeliğin devamı, uygulama becerilerindeki yeterliliğin devam etmesini, bilgi ve becerileri güncellemeyi ve etik davranış kurallarına uyumun sürekliliğini gerektirir. Meslek örgütleri, tüm üyelerinin vaat edilen kaliteyi yerine getirmesini garanti ederek kendi ilkelerini oluşturmaya dayandırılabilir. Çünkü bunu gerçekleştirme yaşanan başarısızlık, meslek örgütünün itibarını ve dolayısıyla tüm diğer üyeler için üyeliğin değerini sarsacaktır. Araştırmaya katılan bazı öğretmenler, eğitim sisteminde öğretmenlerin başarılarının takdir edildiğini hisssettirecek, motivasyonlarını artıracak ve onları gelişmeye teşvik edecek bir ödül sisteminin olmadığını belirtmişlerdir. Mevcut ödüllendirme sisteminin adillik ve şeffaflıktan oldukça uzak olduğunu açıklamışlardır. Bu bulgu, çeşitli araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir (Çelebi, Vuranok ve Turgut, 2015; Sabancı, 1999; Yıldırım, 2008). Ancak çalışanları bir mesleğe güdülemede ücret, unvan, makam gibi dışsal ödüller önemlidir (Celep, 1998).

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, mesleğin profesyonelliği üzerinde rolü olan faktörlerden birinin kendisi olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu, Bayhan (2011) ve Çekin'in (2015) araştırmalarının sonucu ile paralellik göstermektedir. Öğretmenlerin öğrencileri sevme, yenilik ve gelişmelere açık olma, bireysel farklılıkları dikkate alma, sorumluluk, yaratıcılık, sorun çözme becerisi, hoşgörülü olma ve işbirliği yapabilme vasıflarına sahip olması gerekir. Kısaca profesyonel öğretmenlik, mesleğe adanmayı gerektirir. Öğretmenlerin mesleki adanmışlığı; mesleği ile gurur duyma, öğretmenlik mesleğinin değerlerini diğer mesleki değerlerden üstün görme, öğretmenlik mesleğinin çalışma hayatı için ideal meslek olduğunu algılama, öğretmenlik mesleğinde tanınmış birisi olma, ekonomik açıdan çalışmaya gerek kalmasa da öğretmenlik mesleğini sürdürme özellikleri taşır (Celep, 1998). Ayrıca katılımcılar, öğretmenlerin profesyonelliğinde devlet/bakanlık faktörünün önemli rolü olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin mesleğe alınması, atanması, maaşları, çalışma koşulları, ödül ve ceza mekanizması yasalar ve yönetmeliklerle belirlenir. Bu nedenle bakanlığın öğretmenleri koruması, desteklemesi gerekmektedir. Bayhan (2011) ve Çekin (2015) de çalışmalarında öğretmenlerin profesyonelleşmesi üzerinde bakanlığın rolü olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Görüşmeye katılan öğretmenler, mesleğin profesyonelliği üzerinde öğrenci ve velilerin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışları, velilerin öğretmene karşı tutumları ve kişisel beklentileri öğretmen performansını dolayısıyla mesleğin profesyonelliğini etkileyebilir. Hatipoğlu ve Kavas (2016) velilerin olumlu ve bilgilendirici yaklaşımları ile öğretmen performansı arasında olumlu ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmaya katılan bazı öğretmenler, yıllar içerisinde birçok öğrenciyi yetiştirerek deneyim kazanmanın öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde etkili olduğunu açıklamışlardır. Çalıştığı zaman içerisinde öğretmenlerin tecrübe ve birikimleri artacağı için profesyonel davranışlar sergilemeleri beklenir. Ancak Hildebrandt ve Eom (2011) çalışmalarında, profesyonelleşme için 30'lu yaşlardaki öğretmenlerin en proaktif ve hevesli kuşak olduğunu ileri sürmüşlerdir. 20'li

yaşlardaki öğretmenlerin meslekte yeni olduklarını dolayısıyla sistemi tanımakla meşgul olduklarını, kıdemi fazla olan öğretmenlerin de meslekte olgunlaştıkça, önceliklerinin değişebileceğini veya yönetim gibi başka görevlere ilgi duyabileceklerini belirtmişlerdir. Araştırmada katılımcıların bir kısmı mesleğin profesyonelliği üzerinde okul yönetiminin etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Okul yönetimi, kararlara katılım ve çalışma ortamlarının bağımsızlığını sağlayarak öğretmenlerin özerklik davranışlarını etkilemektedir. Öğretmenin profesyonel özerkliği örgütün iklimi ve yönetimi tarafından desteklenmediği sürece, var olan çatışma devam edecektir (Hoy ve Miskel, 1982). Cheng (1996) ve Çekin'in (2015) çalışmaları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Katılımcıların birkaçı da öğretmenlik mesleğinin profesyonelliği üzerinde öğretmen adaylarına meslekle ilgili gerekli bilgi ve beceriyi kazandıran eğitim fakültelerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu Bayhan'ın (2011) eğitim fakültelerinin, öğretmenliğin temel sorumluluklarını ve bilincini kazandırmada önemli olduğu ve diğer mesleki gelişimlerin bunun üzerine inşa edileceği bulgusuyla örtüşmektedir.

Araştırmanın son bulgusu, öğretmenlik mesleğinin profesyonelliğinin artırılmasına yönelik katılımcıların sundukları önerileri içermektedir. Öğretmenlerin bu kapsamda getirdiği önerilerden ilki, hizmet içi eğitimlerin kalitesinin artırılmasıdır. Konuyla ilgili Demirkol (2010) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin benzer öneride bulunduğu görülmektedir. Toplumla mal ve hizmet üreten örgütler, çalışanların işteki verimliliklerini artırmak için yaşam boyu eğitimi gerçekleştirmenin en kurumsallaşmış biçimi olan hizmet içi eğitimi kullanabilirler (Yayla ve Sayın, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin mesleki sorumluluklarını en iyi biçimde yerine getirebilmeleri, çağın gerektirdiği bilgi ve becerileri kazanmaları için öğretmenleri sürekli ve etkin olarak hizmet içi eğitim programlarına dâhil etmektedir. Ancak bu hizmet içi eğitim programlarının kalitesinin artırılması gerekmektedir. Öğretmenlerin konuyla ilgili getirdiği bir başka öneri, mesleğin toplumsal saygı ve itibarının tekrar kazandırılması yönündedir. Öğretmenlik mesleğinin toplumlara yön verme rolü düşünüldüğünde mesleğin saygı ve itibarının oldukça yüksek olması gerekmektedir. Oysa son zamanlarda sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı mesleğin toplumsal saygı ve itibarında hızlı bir düşüş gözlenmektedir. Eğitim-öğretim uzun vadeli bir olgu olarak algılandığı için toplumda öğretmenlik mesleğinin önemi ötelenmektedir. Son zamanlarda velilerin eğitime değil akademik başarıya odaklanması (TEDMEM, 2014), medyadaki olumsuz öğretmen imajı (Swetnam, 1992), nitelik sorunu, eğitim harcamalarına bütçeden yeterli payın ayrılmaması ve istihdam politikaları büyük ölçüde öğretmenlik mesleğinin saygı ve itibarını zedelemektedir. Mesleğin toplumsal saygı ve itibarını kazanması için bakanlığa, öğretmenin kendisine, basın yayın kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Öğretmenlerin sunduğu bir diğer öneri eğitim fakültelerinde uygulamaya yönelik eğitimlerin süresi uzatılmalıdır şeklindedir. Öğretmenlerin alanında çok iyi yetişmiş uzmanlar, bilgiyi aktarabilen öğreticiler ve toplumun gelişimini sağlayan liderler olması gerekmektedir. Bunun için eğitim fakültelerine önemli görevler düşmektedir. Katılımcıların görüşlerine göre eğitim fakültelerinde verilen alan bilgisi dersleri yeterli düzeyde olmasına rağmen uygulama eğitiminde önemli eksiklikler vardır. Uygulama eğitimleri öğretmen adaylarının mesleğe uyumunu, dersi planlamasını, sınıf içi etkinlikleri ve okul kurallarını tanımasını sağlar. Uygulama eğitimlerindeki eksiklikleri gidermek için öğretmen adaylarının farklı okullarda daha uzun süreli gözlem yapmaları ve deneyim kazanmaları önerilmektedir. Konu ile ilgili öğretmenlerin sunduğu bir başka öneri öğretmenlerin ekonomik sorunlarının giderilmesidir. Mesleklerin statüleri ile alınan ücret arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Öğretmenlerin kendi kültürel seviyelerini geliştirebilmeleri, çeşitli aktivitelere katılabilmeleri için yaşam standartları artırılmalıdır. Katılımcıların konuyla ilgili getirdiği bir başka öneri, öğretmenlere

bağımsız çalışma ortamları sağlanması ile ilgilidir. Öğretmenlerin sadece kendilerine verilen görevlerin uygulayıcısı olmak yerine, var olan bilgi ve becerilerini kullanarak eğitim ve öğretim sürecinde karar verme özgürlüğüne sahip olmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin bu özgürlüğü mesleki süreçlerine yansıtılabilmeleri için yasalar tarafından tanınacak belirli özerklik alanlarının yanı sıra okulda bunu destekleyici bir iklimin de olması gereklidir (Çolak ve Altunkurt, 2017). Katılımcıların konuyla ilgili getirdiği diğer bir öneri, sendikaların tek çatı altında toplanması ile ilgilidir. Eğitim sendikalarının parçalanmış ve çok sayıda olması, örgütlü gücün bölünmesi ve bu nedenle sendikal gücün zayıflaması olarak yorumlanmakta ve sendikacılık adına önemli bir kayıp olarak görülmektedir. Sendikalar arasında ideolojik ve siyasi temelli bu bölünmüşlük sendikaların eğitimcilerin ortak sorunlarında bile etkin bir güç birliği yapamamasına neden olmakta ve ciddi kazanımlar elde edilememektedir (Güneş Karaman ve Erdoğan, 2016). Oysa eğitim sendikaları kamuda ve özel sektörde çalışan öğretmenlerin; çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek, geliştirmek ve dayanışmayı tesis etmek amacıyla kurulmuş sivil toplum örgütleridir (Eraslan, 2012).

Sonuç olarak, öğretmenlik mesleğinin tam anlamıyla profesyonel bir meslek olup olmadığı tartışılmaktadır. Bununla beraber öğretim yöntemlerindeki teori ve uygulamanın gelişmesi, öğretmen eğitime önem verilmesi, öğretmenlerin sorumluluk bilincine sahip olması ve mesleğin özerkliği için artan talepler öğretmenliği profesyonel bir meslek olarak düşünmek için dayanak oluşturur (Hoy ve Miskel, 1982). Öğretmenlerin gösterdiği profesyonelliğin derecesi, iyi öğretmen ile mükemmel öğretmen arasındaki farka işaret eder. Mükemmel öğretmene göre, öğretme sanatı bir meslek değildir, daha çok bir kariyer, adanma ve uzmanlık alanıdır (Knoll, 1987). Cheng'in (1996) belirttiği gibi öğretmenler, mesleğin profesyonellik düzeyi arttıkça, daha yüksek mesleki tutum ve okuldan daha az kopuş göstermektedirler. Bu nedenle öğretmenliğin profesyonel meslekler arasında yer almasının eğitim paydaşları hatta bütün toplum için hayati önem taşıdığı söylenebilir. Mesleğin profesyonelliğinin sağlanması için öğretmenlerin, bakanlığın, öğrencilerin, velilerin, okul yönetiminin ve eğitim fakültelerinin daha çok sorumluluk üstlenmeleri gerekir.

Katılımcıların sunduğu öneriler ve diğer araştırma sonuçları göz önünde bulundurularak öncelikle hizmet içi eğitim faaliyetlerinin öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda planlı ve sistemli olarak uygulanması önerilebilir. Öğretmenlik mesleğinin toplumsal saygı ve itibarının tekrar kazandırılması ve eğitim fakültelerinde uygulamaya yönelik eğitimlerin etkililiğinin artırılması, öğretmenlerin ekonomik sorunlarının giderilmesi, mesleki özerklik tanınması ve öğretmen sendikalarının tek çatı altında toplanması mesleğin profesyonellik düzeyinin artırılması için atılması gereken önemli adımlardandır. Araştırmanın bulguları, öğretmenler ve diğer eğitim paydaşları için önem taşımaya rağmen, çalışmanın bazı sınırlılıkların olduğu söylenebilir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak sınırlı sayıda öğretmenin kişisel deneyimlerinden yararlanılması çalışmanın önemli bir sınırlılığıdır. Bu nedenle, araştırma sonuçlarını genellemek için yapılacak olan yeni araştırmalarda karma yöntemler kullanılması yararlı olabilir. Ayrıca, bu çalışma sadece öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak yapıldığından sonraki çalışmalarda okul müdürü ve veliler gibi farklı eğitim paydaşlarının görüşlerine başvurulabilir.

Kaynakça

Adıgüzel, O., Tanrıverdi, H. ve Sönmez Özkan, D. (2011). Mesleki profesyonellik ve bir meslek unsurları olarak hemşireler örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 9(2), 235-259.

- Albayraktaroğlu, S. (2010). *Profesyonelleşme olgusu ve mesleki profesyonelleşme açısından Türkiye'de sosyal hizmet mesleği: Sakarya örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 10–20.
- Aydoğan, İ. (2011). Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin öğrenciler tarafından algılanması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 87-96.
- Bayhan, G. (2011). *Öğretmenlerin profesyonelliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bellis, C., (2000). Professions in society. *British Actuarial Journal*, 6(2), 317–364.
- Broadbent, J., Dietrich, M. and Roberts, J. (1997). *The end of the professions? The restructuring of professional work*. ABD and Canada: Routledge.
- Büyükgoze Kavas, A. ve Bugay, A. (2009). Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinde gördükleri eksiklikler ve çözüm önerileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 13-21.
- Celep, C. (1998). Eğitim örgütlerinde öğretmenlerin örgütsel adanmışlığı. *Eğitim ve Bilim*, 22(108), 56-62.
- Cerit, Y. (2012). Okulun bürokratik yapısı ile sınıf öğretmenlerinin profesyonel davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18 (4), 497-521.
- Cheng, Y. C. (1996). Relation between teachers' professionalism and job attitudes, educational outcomes, and organizational factors. *The Journal of Educational Research*, 89(3), 163-171.
- Chia, S. K., Diong C. H. and Toh, K. A. (1994). Professional characteristics and teacher professionalism of secondary school teachers. *Singapore Journal of Education*, 14 (1), 55-66.
- Chisholm, M. A., Cobb, H., Duke, L., McDuffie, C. and Kennedy, W. K. (2006). Instructional design and assessment: Development of an instrument to measure professionalism. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 70(4), 1-6.
- Cirhinlioğlu, Z. (1996). *Meslekler ve sosyoloji*. Ankara: Gündoğan Yayıncılık.
- Coleman, M. R., Gallagher, J. J. and Job, J. (2012). Developing and sustaining professionalism within gifted education. *Gifted Child Today*, 35(1), 27-36.
- Çekin, A. (2015). İmam-hatip lisesi meslek dersleri öğretmenlerinin profesyonelliği üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 37, 85-100.
- Çelebi, N., Vuranok, T. T. ve Hasekioğlu T. I. (2015). İlk ve ortaokullarda öğretmenlerin ödül sistemine ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 75 -104.
- Çetin, M. ve Özalp, U. (2019). Meslek lisesi öğretmenlerinin öğretmen profesyonelliği ve öğretmen liderliğine ilişkin algılarının incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 193-213.

- Çolak, İ. ve Altinkurt, Y. (2017). Okul iklimi ile öğretmenlerin özerklik davranışları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23 (1), 33-71.
- Day, C., Flores, M. A. and Viana, I. (2007). Effects of national policies on teachers' sense of professionalism: Findings from an empirical study in Portugal and in England. *European Journal of Teacher Education*, 30(3), 249–65.
- Demirel, Ö. (1989). Yabancı dil öğretmenlerinin yeterlikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, 5-26.
- Demirkasımoğlu, N. (2010). Defining “Teacher professionalism” from different perspectives. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 2047–2051.
- Demirkol, M. (2010) İlköğretim okullarında öğretmenlere yönelik okul-temelli hizmet içi eğitim etkinliklerinin değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 188, 158-173.
- Edstam, T. S. (1998). *Perceptions of professionalism among elementary school English as a second language teachers*. Unpublished Dissertation. USA: The University of Minnesota.
- Eraslan, L. (2012). Günümüzde öğretmen sendikacılığının değerlendirilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1(1), 59-72.
- Evans, L. (1999). *Managing to motivate: A guide for school leaders*. London and New York: Cassell.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 176-194.
- Gültekin, M. ve Çubukçu, Z. (2008). İlköğretim öğretmenlerinin hizmetiçi eğitime ilişkin görüşleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 185-201.
- Gündüz, Y., Coşkun, Z. S. (2012). Öğrenci algısına göre öğretmen etik değerler ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 111-131.
- Güneş Karaman, H. ve Erdoğan, Ç. (2016). Türkiye’deki eğitim sendikalarına yönelik bir inceleme: Amaçlar, beklentiler ve sorunlar, *Sakarya University Journal of Education*, 6(2), 123-140.
- Güven, D. (2010). Profesyonel bir meslek olarak Türkiye’de öğretmenlik. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 13-21.
- Haroun, L. (2011). *Career development for health professionals: Success in school & on the job*. (Third Edition). Oregon: SunRiver.
- Hatipoğlu, A. ve Kavas, E. (2016). Veli yaklaşımlarının öğretmen performansına etkisi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5 (4), 1012-1034.
- Hildebrandt, S. and Eom, M. (2011). Teacher professionalization: Motivational factors and influence of age. *Teaching and Teacher Education*, 27 (2), 416–423.
- Hoy, W. K. and Miskel, C. G. (1982). *Educational administration*. (Second Edition). New York: Random House.
- Hoyle, E. (1982). The professionalization of teachers: A paradox. *British Journal of Educational Studies*, 30(2), 161-171.

- Ifanti, A. A. and Fotopoulou, V. S. (2011). Teachers' perceptions of professionalism and Professional development: A case study in Greece. *World Journal of Education*, 1(1), 40-51.
- İlğan, A., Aslanargun, E., Kılıç, Y. and Shaukat, S., (2018). Comparing Turkish and Pakistani teachers' professionalism. *The International Education Journal: Comparative Perspectives*, 17(2), 1-15.
- İşgüden, B. ve Çabuk, A. (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16), 59-86.
- Karasu, K. (2001). *Profesyonelleşme olgusu ve kamu yönetimi*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Knoll, M. K. (1987). *Supervision for better instruction*. New Jersey: Prentice Hall, INÇ, Englewood Cliffs.
- Koşar, S. (2015). Öğretmen profesyonelizminin yordayıcıları olarak okul müdürüne güven ve öz yeterlik. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 255-270.
- Miles, B. M. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Parsons, T. (2010). *Essays in sociological theory*. New York: Free Press.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. (Fourth Edition). Los Angeles: Sage Publications.
- Pavlin, S. and Kogovsek, T. (2007). Qualitative and quantitative approaches to the measurement of complex social phenomena: A case of occupational professionalisation. *Metodološki Zvezki*, 4(2), 99-115.
- Pearson, L. C. and Moomaw, W. (2005). The relationship between teacher autonomy and stress, work satisfaction, empowerment, and professionalism. *Educational Research Quarterly*, 29(1), 38-54.
- Pepeler, E., Keskin, A. ve Ayhan, F. (2016). Sınıf öğretmenlerinin MEB hizmet içi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri (Adıyaman ili örneği). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 208-217.
- Pieczka, M. (2000). Objectives and evaluation in public relations work: What do they tell us about expertise and professionalism? *Journal of Public Relations Research*, 12(3), 211-233.
- Sabancı, A. (1999). Ödül sisteminin ilköğretim okullarındaki öğretmenler ve müdür yardımcıları için önem derecesi, gereksinimleri karşılama ve iş doyumunu sağlama düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19, 363-391.
- Sachs, J. (1997). Reclaiming the agenda of teacher professionalism: An Australian experience. *Journal of Education for Teaching*, 23(3), 263-275.
- Sakin, A. (2007). *Okul öncesi öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşleri ile ahlaki yargı düzeyleri ve öğretmenlik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Santoro, N., Reid, J., Mayer, D. and Singh, M. (2012). Producing 'quality' teachers: The role of teacher professional standards. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40 (1), 1-3.

- Seçer, Ş. (2009). Profesyonel mesleklere ve profesyonel bireylere güven, *Kamu-İş*, 10(4), 247-277.
- Sözen, S.(2004). Polis ve profesyonellik. *Polis Bilimleri Dergisi*, 6 (3-4), 115-130.
- Sullivan, W. M. (2000). Medicine under threat: Professionalism and professional identity. *CMAJ*, 162(5), 673-675.
- Swetnam, L. A. (1992). Media distortion of the teacher image. *The Clearing House*, 66(1), 30-32.
- Şanal, M. (1999).Toplumsal değişim süreci içerisinde öğretmenler ve öğretmen rollerindeki değişimler. *Eğitim Yönetimi*, 17, 53-64.
- Şentürk, C. (2009). Öğretmenlik mesleğinde etik. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 10 (111), 25-31.
- TEDMEM (2014). *Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği*. (Rapor Dizisi: 3). Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Tichenor, M. S. and Tichenor, J. M. (2004). Understanding teachers' perspectives on professionalism. *The Professional Educator*, 27, 89-95.
- Toh, K. A., Diong, C. H., Boo, H. K. and Chia, S. K. (1996). Determinants of teacher professionalism. *British Journal of In-Service Education*, 22(2), 231-244.
- Tschannen-Moran, M. (2009). Fostering teacher professionalism in schools: The role of leadership orientation and trust. *Educational Administration Quarterly*, 45(2), 217-247.
- Uçar, İ. ve İpek, C. (2006). İlköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin MEB hizmet içi eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, III(I), 34-53.
- Uzun, S., Paliç, G. ve Akdeniz, A. R. (2013). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin profesyonel öğretmenliğe ilişkin algıları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (35), 128-145.
- Van De Camp K., Vernooij-Dassen M. J. F. J., Grol R. P. T. M. and Bottema B. J. A. M. (2004). How to conceptualize professionalism: A qualitative study. *Med Teach*, 26(8), 696-702.
- Van Manen, M. (2016). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. (Second Edition). London and New York: Routledge.
- Vural Akıncı, Z. B. ve Coşkun, G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1, 61-87.
- Whitty, G. (2000). Teacher professionalism in new times, *Journal of In-Service Education*, 26(2), 281-295.
- Yayla, D. ve Sayın, M. (2006). *Milli eğitim bakanlığının hizmet içi eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi*. Ankara: MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, M. C. (2008). İlköğretim okulu öğretmen ve yöneticilerinin öğretmenlerin ödüllendirilmesine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 56, 663-690.

- Yirci, R. (2017). Öğretmen profesyonelliğinin önündeki engeller ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 503-522.
- Yuwono, G. and Harbon, L. (2010). English teacher professionalism and professional development: Some common issues in Indonesia. *The Asian EFL journal*, 12(3), 145–163.